

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Природа Західного Полісся та прилеглих територій

Збірник наукових праць

*За загальною редакцією Ф. В. Зузука
Заснований у 2004 р.*

№ 13

Луцьк
2016

Рекомендовано до друку вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 9 від 23 червня 2016 р.)

Редакційна колегія:

- Зузук Ф. В.**, – доктор геологічних наук, професор, завідувач кафедри географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (головний редактор);
Сухомлін К. Б. – доктор біологічних наук, професор кафедри зоології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (заступник головного редактора);
Волгін С. О. – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри ботаніки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
Льїн Л. В. – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельного господарства Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
Довгаль І. В. – доктор біологічних наук, професор, завідувач відділу фауни і систематики безхребетних, заступник директора Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України;
Іванців В. В. – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри зоології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
Капліч В. М. – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та природокористування Білоруського технологічного університету;
Ковальчук І. П. – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри геодезії та картографії Національного університету біоресурсів та природокористування;
Ковтун М. Ф. – доктор біологічних наук, професор, завідувач відділу еволюції морфології хребетних Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України;
Коцан І. Я. – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри фізіології людини і тварин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
Коцан Н. Н. – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри країнознавства і міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
Олійник Я. Б. – доктор економічних наук, професор кафедри економічної і соціальної географії Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
Позняк С. П. – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри ґрунтознавства Львівського національного університету імені Івана Франка;
Сосса Р. І. – доктор географічних наук, професор, директор державного науково-виробничого підприємства «Картографія»;
Сухомлін М. М. – доктор біологічних наук, професор кафедри ботаніки Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
Фесюк В. О. – доктор географічних наук, професор кафедри екології Луцького національного технічного університету;
Хоїнські А. (Adam Choński) – доктор хабілетований (географія), професор, директор Інституту фізичної географії та формування природного середовища Університету імені Адама Міцкевича, м. Познань, Польща;
Шевчук М. Й. – доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри лісового та садово-паркового господарства Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
Слащук А. М. – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
Голуб Г. С. – кандидат географічних наук, старший викладач кафедри економічної та соціальної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (відповідальний секретар).

Рецензенти:

- Корнєв В. О.** – доктор біологічних наук, завідувач відділу загальної і прикладної ентомології Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена;
Петлін В. М. – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри конструктивної географії і картографії Львівського національного університету імені Івана Франка;
Руденко В. П. – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри економічної географії та екологічного менеджменту Чернівецького університету імені Юрія Федьковича;
Соломаха В. А. – доктор біологічних наук, професор кафедри ботаніки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

П 77 **Природа Західного Полісся та прилеглих територій** : зб. наук. пр. / за заг. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. – № 13. – 190 с.

ISBN 978-966-600-672-4

Збірник висвітлює питання, які стосуються природи Західного Полісся та прилеглих територій. Окремі статті присвячені географії, екології, рослинному й тваринному світу.

Для викладачів вищих навчальних закладів, науковців та фахівців, а також аспірантів, студентів, учителів.

Збірник наукових праць є науковим фаховим виданням України, у якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора чи кандидата наук (див. додатки до постанов президії ВАК України від 22.12.2010 р. № 1-05/8, 22.04.2011 р. № 1-05/4).

УДК 502(477.41/42)(082)

ББК 26(4УКР 3)я 43+28(4УКР 3)я 43

ISBN 978-966-600-672-4

© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2016

РОЗДІЛ І Географія

УДК 911.2:[504.5:631.4](477.82)

Карпюк З. К. – ст. викл. кафедри фізичної географії
географічного факультету Східноєвропейського
національного університету імені Лесі Українки

Антропогенна модифікованість внутрішньої функціональної організації екомережі Волинського Полісся

*Роботу виконано на кафедрі фізичної географії
СНУ ім. Лесі Українки*

Формування природного каркасу екологічної безпеки, ефективне використання природно-ресурсного потенціалу та мінімізація антропогенного забруднення довкілля – сучасний практичний запит геопросторового впорядкування і екологічного оздоровлення регіону Волинського Полісся. Організаційно-функціональною основою впровадження заходів збереження природних територіальних систем, видового різноманіття, забезпечення стану збереження певної сукупності природних умов, необхідних для перебігу в природних геосистемах процесів, наближених до натуральних, слугує багатофункціональна і багаторівнева система – регіональна екомережа. Всі оптимізаційні заходи потребують ґрунтового аналізу просторової диференціації взаємопов'язаних природних, антропогенно модифікованих, антропогенних геосистем, що перебувають у постійному розвитку та характеризуються певними механізмами саморегулювання. Залучення до екомережі земель, значною мірою антропогенно перетворених, потребуватиме зміни характеру господарської діяльності, зменшення навантажень, запровадження необхідних природоохоронних режимів. Проаналізовано частку заповідних, природних і господарських угідь у землекористуванні регіону, складено картосхему рівня освоєння земельних угідь у розрізі адміністративних районів. Обґрунтовано доцільність проведення оптимізаційних заходів. Для позитивного господарського ефекту і збереження довкілля для кожного адміністративно-територіального утворення необхідне своє науково обґрунтоване співвідношення між природними і господарськими площами.

Ключові слова: регіональна екомережа, природний каркас, екологічна стійкість геосистем, антропогенно-модифіковані геокомплекси.

Карпюк З.К. Антропогенная модифицированность внутренней функциональной организации экосети Волинского Полесья. Формирование природного каркаса экологической безопасности, эффективное использование природно-ресурсного потенциала и минимизация антропогенного загрязнения окружающей среды – современный практический запрос пространственного благоустройства и экологического оздоровления региона Волинского Полесья. Организационно-функциональными мероприятием для сохранения природных территориальных систем, видового разнообразия, обеспечения состояния сохранности определенной совокупности естественных условий, необходимых для протекания в геосистемах процессов, приближенных к природным, служит многофункциональная и многоуровневая система – региональная экосеть. Все оптимизационные меры требуют обстоятельного анализа пространственной дифференциации природных, антропогенно модифицированных, антропогенных геосистем, которые находятся в постоянном развитии и характеризуются определенными механизмами саморегулирования. Включение в экосистему земель, которые в значительной степени антропогенно изменены, будет сопровождаться сменой характера хозяйственной деятельности, уменьшением нагрузок, внедрением необходимых природоохранных режимов. Проведен анализ соотношения заповедных, природных и хозяйственных угодий в землепользовании региона, составлена картосхема уровня освоения земельных угодий в разрезе административных районов. Обосновано целесообразность проведения оптимизационных мероприятий. Доведено, что с целью получения позитивного хозяйственного эффекта и сохранения окружающей среды для каждого административно-территориального образования необходимо свое научно обоснованное соотношение между природными и хозяйственными площадями.

Ключевые слова: региональная экосеть, природный каркас, экологическая устойчивость геосистем, антропогенно-модифицированные геокомпоненты.

Karpyuk Z. K. Anthropogenic modification internal functional organization of ecological networksof Volyn Polissya. A modern practical request of geospatial streamline and ecological treatment of Volyn Polissya region are the formation of natural frame of ecological safety, effective using of natural recourses and minimization of anthropogenic pollution of environment. A regional econetwork is a multifunctional and multilevel system that also is a functional basis

of implementation conservation measures of natural territorial systems, species diversity, ensuring the conservation status of a particular set of environmental conditions that are necessary for the flow processes in ecosystems. All optimization measures needs thorough analysis of spatial differentiation related natural, anthropogenically modified, anthropogenic geosystems, that are in constant development and characterized by a mechanism of self-regulation. Involvement to econet lands, mostly anthropogenically transformed, require changes in the nature of economic activity, reduce stress, implementation of the necessary environmental regimes. Analyzed the proportion of protected, natural and economic grounds land use in the region, made the map of land development in terms of districts. For a positive economic effect and preservation of the environment for each administrative education needed its science-based relationship between the natural and economic areas.

Key words: regional ecological network, natural frame, environmental sustainability of ecosystems, anthropogenically modified geocomplex.

Постановка наукової проблеми та її значення. Одним із чинників екологічної безпеки території є стійкість геосистем, яка залежить від стійкості компонентів і забезпечується самоорганізацією та здатністю до саморегулювання, в ході яких створюється, відтворюється та удосконалюється динамічна структура і поновлюється порушена рівновага. Загрозами (ризиками) екологічно безпечному функціонуванню геосистем, біотичному і ландшафтному різноманіттю є: антропогенна модифікація і руйнування природних геосистем, фрагментація рослинного покриву, гідротехнічне будівництво, збільшення площ ріллі, заготівля деревини, видобування корисних копалин, урбанізація, забруднення довкілля, пряме або опосередковане винищення біологічних видів, флоро-фауністичних комплексів, екосистем. У зв'язку з цим виникає потреба у визначенні такого масштабу господарської діяльності у просторі (норм збереження і споживання природного капіталу), який би був біофізично доцільним, тобто не завдавав шкоди наземним геосистемам [1; 12; 13].

Екологічно безпечними є геосистеми, до складу яких входять як антропогенні, так і природні геокомплекси, які стабілізують субстрати і слугують буферами у кругообігах речовин. Існує декілька підходів до оцінювання ступеня змінності (антропогенізації, антропоїзації, антропогенної трансформованості) ландшафтних комплексів. За співвідношенням антропогенних і натуральних площ (за Ф. Мільковим із співавторами) вони поділяються на: природні (або натуральні), змінені (природно-антропогенні, антропогенно-модифіковані), антропогенні. Антропогенно-модифіковані ландшафти належать до таких, що зазнали антропогенного впливу, проте докорінно не змінили свою структуру (співвідношення антропогенних і природних площ складає відповідно 75–25 % до 25–75 %) [2].

Удосконалення структури землекористування має базуватися на концепції еколого-господарського балансу території, згідно з якою землі, що зайняті природною рослинністю, розглядаються як землі екологічного фонду, з якого формується екологічний каркас території. Природний каркас складають лісові масиви, пасовища, сіножаті, вигони, заболочені землі, землі під водою. Для того, щоб забезпечити оптимальне співвідношення між видами угідь та їх раціональне просторове розміщення, виходячи з ландшафтних і екологічних вимог, структура компонентів в агрогеосистемах повинна оптимізуватися, тобто частка земель під природними угіддями повинна зростати [13].

Серед сучасних концепцій збереження та відновлення довкілля, біотичного та ландшафтного різноманіття помітне місце посідає концепція формування екомережі як своєрідної комплексної технології екологічно доцільної консервації земель та відновлення природних властивостей геосистем. Формування екомереж забезпечує оптимізацію співвідношення природних і антропогенних геосистем, реалізацію вимог екологічної безпеки через підвищення захищеності геосистем та їх компонентів від можливих природних та антропогенно-техногенних уражень [12]. Екомережа повинна включати не тільки території і біотопи із збереженим біотичним різноманіттям, але й території малопродуктивних, деградованих сільськогосподарських угідь, на яких після проведення відновлювальних заходів формуються геосистеми, наближені до природних. Без їх включення до структурних елементів екомережі сформувати цілісну систему неможливо. Ця необхідність включення до структурних елементів екомережі частини земель господарського використання (на підставі обґрунтування екологічної безпеки та економічної доцільності), як допоміжних (відновлювальних) з метою забезпечення функціональної цілісності екомережі є очевидною, бо поєднання різних функціональних елементів екомережі дає змогу сформувати цілісну територіальну систему природних і антропогенних геосистем середовищетуворювального і природоохоронного призначення. Про неприпустимість ізоляції природних територій, що охороняються, від оточуючих територій, місцевого населення і суб'єктів господарювання було наголошено на П'ятому Всесвітньому Конгресі Територій, що охороняються (Дурбан, 8–17.09.2003 р.) [12]. Землі сільськогосподарського призначення екстенсивного використання – пасовища, луки, сіножаті тощо, а також радіоактивно забруднені землі, що не використовуються та підлягають окремій охороні як природні регіони з окремим статусом входять у перелік об'єктів – складових структурних елементів екомереж, поданому у Законах України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України» та «Про екологічну мережу України» [14; 15].

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Вивченню проблем і механізмів виникнення екологічних конфліктів, змісту та шляхів реалізації впровадження системи управління екологічною безпекою геосистем, конструювання стійких екологічно безпечних агрогеосистем як структурних елементів екомережі присвячені наукові дослідження В. М. Петліна [9], М. М. Приходька [12; 13], Л. П. Царика [17–19] та ін. У межах регіону стан сучасного землекористування, компонентну структуру земельного фонду, особливості його територіальної диференціації та пошук оптимальних методів використання у сільському господарстві, оцінювання інтенсивності розвитку деградаційних процесів ґрунтів та їх агроекологічний стан вивчали М. Й. Шевчук, Л. К. Колошко [4; 7; 16], П. Климович [6], П. Й. Зінчук, М. І. Зінчук [5], А. Г. Потапова [10; 11] та ін. Проте трансформація природного середовища швидка та часто непередбачувана, наслідки зростання антропогенного тиску і поява нових загроз природним геосистемам потребують подальших досліджень.

Формулювання мети та завдань статті. Мета статті – з'ясування сучасної структури та геоecологічного стану земельних ресурсів регіону Волинського Полісся, виявлення співвідношення угідь різних видів та ступінь сільськогосподарського освоєння (змінності), тобто площі їх антропогенних модифікацій, у адміністративно-територіальних утвореннях регіону, просторового поєднання природних, антропогенно-модифікованих, антропогенних ландшафтів з метою подальшого обґрунтування їх включення до різних структурних частин регіональної екомережі; завдання – виявити головні чинники антропогенної трансформації, дослідити показники сільськогосподарської освоєності адміністративно-територіальних одиниць, проаналізувати наукові і літературні джерела, картографічні матеріали, статистичні дані, землевпорядну документацію, матеріали щодо поширення несприятливих екзогенних явищ.

Матеріали й методи дослідження. Під час дослідження використовувалися картографічні матеріали, статистичні дані сучасного стану земельних угідь Держземагенства у Волинській області, та дані Управління екології та природних ресурсів Волинської обласної державної адміністрації (Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Волинській області), застосовувалися методи еколого-географічного аналізу, картографічний, моделювання, статистичний. Обробка інформації здійснювалася з використанням комп'ютерних програм Excel 2003, Coral Draw X7, Adobe Photoshop CS 5.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Нераціональність землекористування і структури земель призводить до помітних екодеструктивних процесів та порушує екологічну рівновагу в геосистемах. Це спонукає до пошуку впровадження таких заходів, які сприяли б досягненню науково обґрунтованого балансу між природними геосистемами і антропогенно модифікованими. Науково обґрунтованим для зон мішаних і широколистяних лісів є співвідношення: 60 % – природних угідь (лісових масивів, пасовищ, сіножатей, вигонів, заболочених земель, земель під водою, відкритих земель без значного рослинного покриву) та 40 % – господарських, із яких 30 % відводяться під орні землі [18]. Таке поєднання площ, перетворених людиною, і природних геосистем для досягнення максимального еколого-соціально-економічного ефекту вважали ідеальним Ю. Одум та Г. Одум. Н. Ф. Реймерс щодо питання оптимізації землекористування зазначав, що в ході експлуатації природних систем не можна переходити певної межі, яка дає можливість цим системам зберігати властивість самовідновлення. Щоб уникати негативних наслідків наближення до природної межі збереження біопродуктивності природного капіталу, а, отже, незворотних процесів деградації довкілля, дуже важливо знати величину цієї природної межі. Наразі це одна із найактуальніших проблем охорони довкілля – збереження біологічної продуктивності природного капіталу. Це можна розв'язати через забезпечення його стійкого розширеного відтворення [1; 17].

Один із визначальних показників структури земельних угідь (співвідношення природних та господарських угідь) у лісовій зоні Волинського Полісся – відсоток лісистості території. Оптимальна лісистість розраховується на підставі кореляційної залежності між лісистістю, залуженістю і коефіцієнтом стоку, оскільки основний негативний наслідок зведення природної рослинності, окрім скорочення біорізноманіття й зниження стійкості геосистем, – інтенсифікація ерозійних процесів і скорочення запасів підземних вод. Варто на будь-якій земельній ділянці знищити природну рослинність, яка захищає ґрунт від прямого впливу динамічних сил атмосфери і гідросфери, відразу починається руйнування поверхні цієї ділянки. Надзвичайно інтенсивні ерозійні процеси відбуваються на орних землях і вибитих (виволочених) пасовищах. На ріллі вона проявляється по-різному, залежно від виду вирощуваної сільськогосподарської культури. На посівах багаторічних трав її майже немає, під суцільним посівом зернових колосових і однорічних кормових культур вона має мінімальні масштаби, а на посівах просапних рядкових культур сягає максимальних розмірів. Сильною вважається ерозія, коли змив ґрунтової маси перевищує 50 т з 1 га земельної площі на рік, середньою – 25–50 т/га, слабкішою 12,5 т/га, а дуже слабкою – менше 12,5 т/га в рік. Півметровий гумусовий шар чорнозему природним шляхом, як вважають вчені-ґрунтознавці, утворюється приблизно за 3,5–4 тис. років. Ерозія може зруйнувати його за 100–200 років [8]. На Поліссі, залежно від типу, структури посівних площ та інших чинників за 15–20 років використання торфових земель товща торфу зменшилася на окремих масивах на 25–45 см, деякі мілкі торфовища зникли із виходом на поверхню материнських порід [4]. Оптимальну лісистість природних зон України визначали ґрунтознавець В. В. Докучаєв, ландшафтознавець П. О. Тутковський, кліматолог О. І. Воейков та інші науковці. Величина оптимальної лісистості в межах України зменшується з північного заходу на південний схід від 40–23 % зон мішаних і широколистяних лісів до 23–17 % у лісостепу і 17–15 % у степовій зоні [3]. Оптимізаційні заходи мають забезпечити покращення якості довкілля й стану природних геосистем за рахунок формування екологічно безпечної системи земле- та природокористування [18]. Зважаючи на те, що землі сільськогосподарського призначення займають найбільші площі у структурі земельних угідь, то насамперед вони і підлягають оптимізаційним заходам.

Розподіл компонентів земельного фонду регіону Волинського Полісся досить нерівномірний (табл. 1). Частка сільськогосподарських угідь (ріллі, багаторічних насаджень, сіножатей, пасовищ, інших угідь), у структурі яких теж спостерігаються помітні територіальні відмінності, значно вища у центрально- та південнополіських районах: Рожищенському (80,22 %), Турійському (68,65 %), Володимир-Волинському (66,04 %), Ковельському (56,36 %), що пов'язано зі сприятливішими кліматичними та ґрунтовими умовами, порівняно із північно-західними, північними та східними районами: Камінь-Каширським (36,24 %), Любешівським (34,07 %), Маневицьким (33,61 %), Шацьким (29,85 %). Відповідно на Поліссі збереглися значні масиви лісовкритих, відкритих заболочених, водних площ. Найвища частка лісів у Маневицькому (57,75 %), Камінь-Каширському (51,52 %), Шацькому (49,2 %), Любомльському (41,57 %), Любешівському (41,22 %); боліт – у Любешівському (19,79 %), Камінь-Каширському (7,36 %), Ратнівському (6,62 %), Старовижівському (6,18 %) районах.

У структурі сільськогосподарських угідь регіону найвищий відсоток ріллі, хоча її частка коливається у межах 47,01–63,74 % відповідно у різних адміністративно-територіальних утвореннях. У північнополіських районах значний відсоток сільськогосподарських угідь під природною рослинністю – сіножатями та пасовищами: у Шацькому районі відповідно 23,13 та 19,21 %, Любомльському – 22,06 та 26,43 %, Любешівському – 22,07 та 27,27 %, Камінь-Каширському – 21,54 та 21,46 %, Ратнівському – 20,95 та 27,79 % (табл. 2).

Загалом рівень сільськогосподарської освоєності, розораності регіону знижується у напрямку з півдня на північ. Зменшуються площі ріллі, натомість зростають площі пасовищ та сіножатей, збільшується показник лісистості та заболоченості. Значною мірою такий розподіл пояснюється великими площами на Поліссі земель з особливим природоохоронним статусом, природними особливостями, історією освоєння.

Важливим критерієм оцінки стану просторової структури ландшафтно-екологічної організації території є частка заповідних територій [18]. На Волині площа заповіданих земель (384 об'єктів), за даними Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Волинській області станом на 01.01.2013 р. складала 219 664,9 га (10,9 % загальної площі області); станом на 01.01.2016 р., за даними Управління екології та природних ресурсів Волинської обласної державної адміністрації вона уже складає 11,86 % (239 014,54 га, 388 об'єктів). Найвищі показники притаманні Шацькому (66,59 %), Ківерцівському (28,53 %), Любешівському (27,72 %) районам, у межах яких розміщені великі за площею національні природні парки, що виступають екологічними ядрами пропонованої регіональної екомережі. В інших адміністративних утвореннях відсоток природоохоронних територій помітно нижчий – у Камінь-Каширському та Ратнівському (7,87 %), Старовижівському (6,04 %), Маневицькому (5,29 %) районах. Частина центрально- та південнополіських адміністративних районів відзначається досить низьким відсотком заповідних територій, який коливається в межах 0,76–4,11 % (Рожищенський, Володимир-Волинський, Любомльський, Ковельський) (рис. 1).

Отже, аналіз компонентної структури земельного фонду регіону засвідчує, що рівень розораності коливається у межах 16,02–51,13 %, частка лісистості у північно-західних та східних районах вища від оптимальної і становить 41,22–57,75 %, оптимальні показники співвідношення земельних угідь, вкритих природною рослинністю, і господарських фіксуються у Ковельському (відповідно 62,91 % і 37,09 %), Ківерцівському (65,24 % і 34,76 %), Старовижівському (67,5 % і 32,5 %) районах (табл. 3).

У найзалісненішій і найзаболоченішій північній та східній частинах Волинського Полісся частка природних угідь ще вища: у Камінь-Каширському, Любешівському, Любомльському, Маневицькому, Ратнівському, Шацькому районах коливається у межах 72,94–83,16 %. Структуру земельного фонду у Володимир-Волинському, Турійському, Рожищенському районах можна вважати сприятливою – відповідно 46,39 %, 53,23 %, 43,82 % ділянок із природною рослинністю. У південних районах регіону, що лише частково входять у межі поліської фізико-географічної зони, сформувалася несприятлива структура земельних угідь – високий показник господарських угідь, у яких переважає рілля: Локачинський (66,00 %), Луцький (77,68 %) райони (див. рис. 1).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Необхідно зберегти наявне співвідношення земельної структури в тих утвореннях адміністративно-територіального устрою регіону, де воно близьке до оптимальних значень, та за рахунок малопродуктивних у сільськогосподарському відношенні земель покращити у тих, у яких у структурі землекористування спостерігається значна відмінність від науково обґрунтованих норм. Незважаючи на відносно близьку до оптимальних показників структуру земельного фонду в північнополіських районах регіону, є низка небезпечних процесів і явищ, що ускладнюють його еколого-географічну ситуацію. Оптимізаційні підходи забезпечать збільшення природоохоронного потенціалу площ, які потрібно включити до функціональних базових структурних елементів регіональної екомережі, за рахунок малопродуктивних і деградованих угідь.

Таблиця 1

Структура земельних угідь у розрізі адміністративних районів

Адміністративні утворення (райони, міста обласного значення)	Загальна площа земель, га	Види земель											
		сілськогоспо- дарські		ліси та інші лісовкриті площі		забудовані		відкриті заболочені		відкриті без рослинного покриву		води	
		га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%
*Володимир- Волинський	103890,0	69547,85	66,94	23688,87	22,80	2730,42	2,63	3194,73	3,08	3031,68	2,92	1696,46	1,63
**Горохівський	112217,0	88767,92	79,10	11798,33	10,51	4477,41	3,99	4857,12	4,33	309,21	0,28	2007,00	1,79
**Іваничівський	64167,6	49235,22	76,73	8360,51	13,03	2803,08	4,37	2600,65	4,05	231,46	0,36	936,68	1,46
Камінь- Каширський	174917,0	63382,29	36,24	90114,71	51,52	3910,39	2,24	12884,00	7,36	1260,58	0,72	3365,03	1,92
Ківерцівський	141426,0	68697,57	48,58	62652,65	44,30	4953,37	3,50	2918,88	2,06	428,32	0,30	1775,21	1,26
Ковельський	173357,0	97708,64	56,36	59510,65	34,33	5015,67	2,89	8030,85	4,63	706,08	0,41	2385,11	1,38
*Локачинський	71521,8	53425,97	74,70	12661,47	17,70	1405,46	1,96	2778,80	3,89	287,60	0,40	962,50	1,35
*Луцький	97338,8	81272,11	83,49	7004,95	7,20	4427,75	4,55	3034,41	3,12	113,43	0,11	1486,14	1,53
Любешівський	144808,0	49340,87	34,07	59687,30	41,22	2002,46	1,38	28661,38	19,79	1575,28	1,09	3540,71	2,45
Любомльський	148865,0	70758,46	47,53	61876,37	41,57	3846,49	2,58	7772,09	5,22	1858,94	1,25	2752,62	1,85
Маневський	225958,1	75938,52	33,61	130499,64	57,75	3877,36	1,72	10546,44	4,67	1343,72	0,59	3752,41	1,66
Ратнівський	143668,8	70951,88	49,39	53668,72	37,36	2689,44	1,87	9506,68	6,62	804,07	0,56	6048,01	4,20
Рожищенський	92810,2	74448,62	80,22	11120,83	11,98	2078,38	2,24	2712,34	2,92	398,59	0,43	2051,44	2,21
Старовижівський	112183,3	59302,83	52,86	39017,60	34,78	3028,29	2,70	6928,48	6,18	1270,87	1,13	2635,22	2,35
Турийський	119970,7	82354,19	68,65	28577,89	23,82	3237,04	2,70	3613,92	3,01	278,71	0,23	1908,96	1,59
Шацький	75074,9	22406,58	29,85	36939,31	49,20	1983,44	2,64	5232,79	6,97	669,89	0,89	7842,91	10,45
**м. Володимир- Волинський	1647,0	148,28	9,00	18,30	1,10	1435,32	87,16	35,00	2,13	-	-	10,11	0,61
м. Ковель	4731,0	1759,50	37,19	501,80	10,61	1799,02	38,03	492,26	10,40	7,37	0,16	171,06	3,61
**м. Луцьк	4161,0	897,07	21,56	-	-	3089,93	74,26	69,00	1,66	-	-	105,00	2,52
**м. Нововолинськ	1733,0	570,09	32,90	-	-	1159,92	66,93	3,00	0,17	-	-	-	-
Всього	2014446,2	1080914,45	53,66	697699,88	34,63	59950,67	2,98	115872,81	5,75	14575,80	0,72	45432,60	2,26

Примітки: 1. Складено за даними звіту управління Держрегістрації у Волинській області станом на 01.01.2013 р.

2. * – адміністративне утворення лише частково входить у межі регіону Волинського Полісся, ** – не входить.

Таблиця 2

Структура сільськогосподарських угідь у розрізі адміністративних районів, га

Адміністративні утворення (райони, міста обласного значення)	Сільськогосподарські землі											
	всього, га	рілля		багаторічні насадження		сіножаті		пасовища		інші (під госп. дворами, шляхами та ін.)		
		га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	
*Володимир-Волинський	69696,13	49301,01	70,74	994,86	1,43	11321,97	16,24	5963,97	8,56	2114,34	3,03	
**Горохівський	88767,92	75154,25	84,66	962,51	1,08	3672,91	4,14	6554,49	7,38	2423,75	2,74	
**Іваничівський	49805,31	39147,87	78,61	978,55	1,96	3589,06	7,21	4683,72	9,40	1406,11	2,82	
Камінь-Каширський	63382,29	33310,90	52,56	558,51	0,88	13649,44	21,54	13601,76	21,46	2261,68	3,56	
Ківерцівський	68697,57	41209,72	59,99	1091,21	1,59	13655,59	19,88	10833,67	15,77	1907,38	2,77	
Ковельський	99468,14	55182,21	55,48	1040,03	1,05	15054,60	15,13	25172,80	25,31	3018,50	3,03	
*Локачинський	53425,97	43723,50	81,84	448,30	0,84	1409,70	2,64	6215,88	11,63	1628,59	3,05	
*Луцький	82169,18	66336,24	80,73	2730,39	3,32	5158,93	6,28	5686,21	6,92	2257,40	2,75	
Любешівський	49340,87	23194,64	47,01	202,84	0,41	10890,29	22,07	13453,12	27,27	1599,99	3,24	
Любомльський	70758,46	33946,24	47,98	369,12	0,52	15610,78	22,06	18703,58	26,43	2128,73	3,01	
Маневичьський	75938,52	37572,97	49,48	399,54	0,53	15071,31	19,85	19743,31	26,00	3151,28	4,14	
Ратнівський	70951,88	33845,42	47,70	494,98	0,70	14867,47	20,95	19715,66	27,79	2028,35	2,86	
Рожищенський	74448,62	47454,05	63,74	508,79	0,68	10658,88	14,32	13733,33	18,45	2093,57	2,81	
Старовижівський	59302,83	31559,14	53,22	197,90	0,33	10872,52	18,33	14996,64	25,29	1676,64	2,83	
Турійський	82354,19	50165,89	60,91	558,42	0,68	10363,69	12,58	19126,92	23,23	2139,27	2,60	
Шацький	22406,58	12102,37	54,02	119,79	0,53	5182,25	23,13	4305,42	19,21	696,74	3,11	
Всього	1080914,45	673206,42	62,28	11655,74	1,08	161029,38	14,90	202490,48	18,73	32532,43	3,01	

Примітки: 1. Складено за даними звіту управління Держземагенства у Волинській області станом на 01.01.2013 р.

2. * – адміністративне утворення лише частково входить у межі регіону Волинського Полісся, ** – не входить.

3. Частка рілля, багаторічних насаджень, пасовищ, сіножатей та ін. розраховувалася відносно загальної площі сільськогосподарських угідь.

Таблиця 3

Частка заповідних, природних та господарських угідь у структурі земельного фонду у розрізі адміністративних районів

Адміністративні утворення (райони, міста обласного значення)	Загальна площа земель, га	Земельні угіддя, вкриті природною рослинністю						Господарські угіддя						Заповідний фонд			
		із них, %						із них, %						к-ть шт.	га	%	
		Всього природних угідь		пасовища і сіножаті	ліси та інші лісовкриті площі	відкриті заболочені	відкриті без рослинного покриву	води	всього господарських угідь		рільня	батарейні насадження	забувані				під господарськими будівлями і шляхами
		га	%						га	%							
*Волинський-Волинський	105537,0	48961,09	46,39	35,31	48,42	6,60	6,19	3,48	56575,95	53,61	87,14	1,76	7,36	3,74	17	4138,06	3,92
**Горохівський	112217,0	29199,06	26,02	9,11	10,51	4,33	0,28	1,79	83017,92	73,98	66,97	0,86	3,99	2,16	10	3479,01	3,10
**Іваничівський	65900,6	20405,08	30,96	40,54	40,97	12,76	1,13	4,60	45495,53	69,04	86,05	2,15	8,71	3,09	3	2866,90	4,35
Камінь-Каширський	174917,0	134875,50	77,10	15,58	51,52	7,36	0,72	1,92	40041,48	22,89	19,04	0,32	2,24	1,29	42	13768,83	7,87
Ківерцівський	141426,0	92264,32	65,24	17,32	44,30	2,06	0,30	1,26	49161,68	34,76	29,14	0,77	3,50	1,35	52	40354,08	28,53
Ковельський	178088,0	112032,58	62,91	35,90	53,57	7,61	0,64	2,28	66055,43	37,09	83,54	1,57	10,32	4,57	30	7319,42	4,11
*Локачинський	71521,8	24315,95	34,00	10,66	17,70	3,89	0,40	1,35	47205,85	66,00	61,13	0,63	1,96	2,28	17	5671,37	7,93
*Луцький	101499,8	22658,07	22,32	47,86	30,92	13,70	0,50	7,02	78841,71	77,68	84,14	3,46	9,54	2,86	20	3228,93	3,18
Любешівський	144808,0	117808,10	81,35	16,81	41,22	19,79	1,09	2,45	26999,93	18,64	16,02	0,14	1,38	1,10	26	40133,6	27,72
Львівський	148865,0	108574,40	72,94	23,05	41,57	5,22	1,25	1,85	40290,58	27,06	22,80	0,25	2,58	1,43	25	5919,22	3,98
Маневський	225958,1	180956,80	80,08	15,41	57,75	4,67	0,59	1,66	45001,15	19,92	16,63	0,18	1,72	1,39	53	11956,18	5,29
Ратнівський	143668,8	119478,10	83,16	34,42	37,36	6,62	0,56	4,20	39058,19	27,19	23,55	0,34	1,87	1,41	27	11310,02	7,87
Рожищенський	92810,2	40675,41	43,82	26,28	11,98	2,92	0,43	2,21	52134,79	56,18	51,13	0,55	2,24	2,26	11	704,38	0,76
Старовижівський	112183,3	75721,33	67,50	23,06	34,78	6,18	1,13	2,35	36461,97	32,50	28,13	0,18	2,70	1,49	23	6773,71	6,04
Турійський	119970,7	63870,09	53,23	24,58	23,82	3,01	0,23	1,59	56100,62	46,77	41,82	0,47	2,70	1,78	15	12044,50	10,04
Шацький	75074,9	60172,57	80,15	12,64	49,20	6,97	0,89	10,45	14902,34	19,85	16,12	0,16	2,64	0,93	13	49996,7	66,59
Всього	2014446,2	1237101,00	61,41	10,05	34,63	5,75	0,72	2,26	777345,30	38,59	33,42	0,58	2,98	1,6	384	219664,90	10,90

Примітки. 1. Складено за даними звіту управління Держземагенства у Волинській області станом на 01.01.2013 р.

2. * – адміністративне утворення лише частково входить у межі регіону Волинського Полісся, ** – не входить.

3. Усі обрахунки проводилися відносно загальної земельної площі адміністративного утворення.

1. До таких у поліській зоні належать значні площі торфових земель, що знаходяться у пониженних елементах рельєфу: суцільні чи локальні масиви річкових заплав, замкнуті та слабкопроточні улоговини тощо. На території регіону, де проводилися широкомасштабні меліорації торфових боліт у 1964–1985 рр., нині понад 400 тис. га осушених земель. Негативним явищем осушених торфовищ є незворотні зміни стану органічної речовини, власне органічних колоїдів ґрунту. У результаті промерзання, високих температур і висушування вони втрачають здатність до поглинання вологи та набухання. Унаслідок цього розпорошується верхній шар ґрунту і нагромаджуються дрібні фракції, що легко піддаються вітровій ерозії. У такому стані ґрунт має незадовільні фізичні властивості, погано зволожується, порохить, «мертвіє» і не забезпечує рослин вологою та поживними елементами. Процес спрацювання поліських торфовищ можна загальмувати максимальним підвищенням гуміфікації рослинних решток і формуванням стійкого органо-мінерального комплексу ґрунту. Найдоцільніше використовувати осушені торфові ґрунти, особливо мілкі торфовища з шаром торфу менше 50 см, під лучні культури, розширюючи площі пасовищ та сіножатей. Такі деградовані, малопродуктивні землі є потенційно привабливими для розширення площі регіональної екомережі для включення їх у її структурні елементи. Ці землі потрібно інвентаризувати й консервувати шляхом заліснення чи залуження та ренатуралізувати.

2. На осушених поліських землях поширені закинуті торфові землі, які утворилися внаслідок довголітніх пожеж, площі їх щороку зростають. Найбільше пірогенних угідь у Камінь-Каширському (212,0 га), Ковельському (181,0 га), Шацькому (89,0 га) та Ратнівському (71,8 га) районах. Ефективна родючість пірогенного шару ґрунту, на відміну від природного шару торфу осушеного болота, дуже низька, ці деградовані торфові землі відзначаються погіршенням водно-повітряних, фізичних, хімічних властивостей.

3. На Волинському Поліссі здавна експлуатуються торфові масиви, лише частину таких вироблених площ можна використовувати у сільськогосподарському виробництві за умови проведення агро-меліоративних, агротехнічних, фітобіологічних заходів з одночасним гальмуванням деградаційних процесів. Порушені в процесі експлуатації родовищ землі охоплюють значні площі в Маневицькому (1355 га), Рожищенському (771 га), Турійському (746 га), Ківерцівському (725 га), Любомльському (718 га), Ковельському (707 га), Локачинському (402 га), Камінь-Каширському (388 га), Старовижівському (304 га) районах. Під час торфорозробок порушуються основні параметри ґрунтів, у зв'язку з чим на вироблених торфовищах найдоцільніше вводити кормові сівозміни з вирощуванням кормових культур і створювати багаторічні луки та пасовища для довготривалого використання. Багаторічні трави не потребують значного пониження рівнів підґрунтових вод, суттєво знижують втрати продуктивної вологи через випаровування, а також пригнічують розвиток бур'янів. У лучно-пасовищному режимі використання вироблених торфовищ зберігається органічна речовина, підвищується екологічна безпека і зростає коефіцієнт ґрунтоохоронної ефективності.

4. Перспективними для включення до екомережі регіону є ділянки вироблених відкритим способом кар'єрів мінеральної сировини поблизу сіл Буцина, Бірок, Нових Кошар, Галиної Волі, Ростаня, східної околиці смт Лукова, на околиці с. Великої Осниці та ін. Території поширення екзогенних геологічних процесів також можуть бути потенційно придатними площами для розширення меж екомережі регіону. З цією метою можуть використовуватися деякі ділянки поліських районів – Камінь-Каширського, Любешівського, Маневицького, частково Ковельського, Ківерцівського і Рожищенського, які зазнали радіоактивного забруднення після аварії на Чорнобильській АЕС та знаходяться безпосередньо поблизу діючої у м. Кузнецовську Рівненської АЕС.

5. Для формування повноцінної регіональної екомережі потрібне поєднання вцілілих від антропогенного втручання ландшафтів із територіями, певною мірою антропогенно трансформованими, що об'єднає локальні, мозаїчні території та об'єкти природно-заповідного фонду, забезпечить оптимальне використання природно-ресурсного потенціалу та впорядкування антропогенного навантаження, стане екологічним стабілізатором природного середовища життєдіяльності населення регіону.

Література

1. Гринів Л. С. Екологічна економіка : навч. посіб. / Л. С. Гринів. – Львів : «Магнолія 2006», 2013. – 359 с.
2. Гродзинський М. Д. Ландшафтознавство : навч. посіб. / М. Д. Гродзинський, О. В. Савицька. – К. : Видав.-поліграф. центр «Київський університет», 2008. – 319 с.
3. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту : місце і простір : монографія : у 2-х т. / М. Д. Гродзинський. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2005. – Т. 1. – 431 с.; Т. 2. – 503 с.
4. Ґрунти Волинської області / за ред. М. Й. Шевчука ; М. Й. Шевчук, П. Й. Зінчук, Л. К. Колошко [та ін.]. – Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999. – 162 с.
5. Зінчук П. Й. Агроекологічний стан ґрунтів Волинської області / П. Й. Зінчук, М. І. Зінчук // Природа Західного Полісся та прилеглих територій: зб. наук. пр. – Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – № 1. – С. 89–104

6. Климович П. Еколого-меліоративний аналіз природних комплексів Волинського Полісся / П. Климович. – Львів : Вид. центр Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2000. – 254 с.
7. Колошко Л. К. Екологічні аспекти пошкоджених пожежею торфових ґрунтів / Л. К. Колошко, Л. В. Васюк, Н. П. Білокурць // *Природа західного Полісся та прилеглих територій* : зб. наук. пр. – Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – № 6. – С. 63–72.
8. Назарук М. М. Соціальна екологія : взаємодія суспільства і природи : навч. посіб. / М. М. Назарук. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 348 с.
9. Петлін В. М. Ландшафтознавчі підходи до аналізу та вирішення проблем виникнення екологічних конфліктів, криз і катастроф / В. М. Петлін // *Укр. геогр. журн.* – 2008. – № 1. – С. 30–35.
10. Потапова А. Г. Особливості сучасного сільськогосподарського землекористування Волинської області / А. Г. Потапова // *Природа Західного Полісся та прилеглих територій* : зб. наук. пр. / за заг. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – № 8. – С. 59–64.
11. Потапова А. Г. Регіональні закономірності перетвореності природних агроландшафтів Волинської області / А. Г. Потапова // *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки.* – 2011. – № 9 : *Географія.* – С. 29–33.
12. Приходько М. М. Екомережа як фактор екологічної безпеки природних та антропогенних геосистем в регіоні Українських Карпат і прилеглих територій / М. М. Приходько // *Укр. геогр. журн.* – 2011. – № 2. – С. 41–48.
13. Приходько М. М. Конструктивно-географічні засади системи управління екологічною безпекою природних і антропогенних геосистем / М. М. Приходько // *Укр. геогр. журн.* – 2011. – № 11. – С. 56–62.
14. Про екологічну мережу України : Закон України // *Відомості Верховної Ради України.* – 2004. – № 45. – С. 502.
15. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України : Закон України // *Офіційний вісник України.* – 2000. – № 43. – С. 5–33.
16. Стан агроекологічного моніторингу ґрунтів Західного Полісся України / М. Й. Шевчук, М. І. Зінчук, П. Й. Зінчук, О. Г. Прозоровський // *Екологія, водне господарство та проблеми водних ресурсів Західного регіону України* : матер. наук.-практ. конф. 21 лист. 1996 р. – Луцьк : Надстир'я, 1996. – С. 74–84.
17. Царик Л. П. До проблеми оптимізації земле- та природокористування регіону / Л. П. Царик // *Природа Західного Полісся та прилеглих територій* : зб. наук. пр. – Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. – № 7. – С. 35–46.
18. Царик Л. П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація) / Л. П. Царик. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. – 320 с.
19. Царик Л. П. Еколого-географічний аналіз і оцінювання території : теорія і практика / Л. П. Царик. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2006. – 256 с.

УДК 556.114:556.16(282.243.6) **Чернявка С. О.** – магістр кафедри екології та охорони навколишнього середовища СНУ ім. Лесі Українки **Джам О. А.** – к.х.н., доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища СНУ ім. Лесі Українки

Гідрохімічні особливості р. Західний Буг

Роботу виконано у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки

Виконано структурування даних основних статистичних характеристик для досліджуваних хімічних показників води у створах, просторовому їх розміщенню по довжині річки Західний Буг і її приток. Проаналізована динаміку основних гідрохімічних інгредієнтів у р. Західний Буг протягом 2012 р. Проведено порівняльний аналіз концентрацій компонентів соляного складу річкових вод у затверджених створах. Отримані якісні характеристики стоку хімічних речовин у водах Західного Бугу з території України. Визначений і досліджений вплив природних і антропогенних факторів на формування хімічного складу і якості річкових вод басейну Західного Бугу.

Ключові слова: басейн річки, гідрохімія води, джерела забруднення.

Чернявка С.А., Джам Е.А. Гидрохимические особенности р. Западный Буг

Выполнено структурирование данных основных статистических характеристик для исследуемых химических показателей воды по створам, пространственному их распределению по длине реки Западный Буг и ее притоков. Проанализирована динамика основных гидрохимических ингредиентов в р. Западный Буг на протяжении 2012 г. Проведен сравнительный анализ концентраций компонентов солевого состава речных вод в утвержденных створах. Получены количественные характеристики стока химических веществ с водами Западного Буга с территории Украины. Определены и исследованы влияние природных и антропогенных факторов на формирование химического состава и качества речных вод бассейна Западного Буга.

Ключевые слова: бассейн реки, гидрохимия воды, источники загрязнения.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ГЕОГРАФІЯ

Зузук Ф. В., Сухомлін К. Б., Залеський І. І., Погребський Т. Г., Ковальчук С. І. Фізико-географічні особливості заболочування окремих територій басейну р. Прип'ять у Волинській (Україна) і Брестській (Білорусь) областях, що охороняються згідно Рамсарської конвенції, і їх роль в життєдіяльності перелітних птахів.....	3
Липка Л. О. Кліматичні особливості території Національного Природного парку «Кременецькі гори»	10
Міщенко О. В. Еколого-господарська оцінка сучасного стану ландшафтів Волинської області	19
Кошовий В. В., Альохіна О. В., Івченко Д. В. Аналіз складності і різноманіття ландшафтного покриву транскордонного біосферного резервату «Західне Полісся»	24
Смілий П. М., Залеський І. І., Зузук Ф. В. Особливості довкілля монастирів Волинської області.....	30
Патиченко О. М. Регіональний та локальний рівні формування земельної ренти в нормативній грошовій оцінці земель населених пунктів	36
Мазур І. О. Плавневі біотопи та проблема їх класифікації при дослідженнях степових річок північно-західного Причорномор'я.....	41
Голуб Г. С. Якість життя населення як синтез соціально-економічних умов середовища життєдіяльності населення регіону	47
Карнюк З. К. Антропогенна модифікованість внутрішньої функціональної організації екомережі Волинського Полісся.....	51
Чернявка С. О., Джам О. А. Гідрохімічні особливості р. Західний Буг.....	60
Ільїна О. В., Пасічник М. П. Геохімічні особливості та біотичний склад донних відкладів озера Гривенське	68
Вакульчук О.І., Тарасенко С.О., Жданюк Б.С. Еколого-гідрохімічний моніторинг якості води річки Гапа (Ягодинка).....	73
Нетробчук І. М. Динаміка забруднення атмосферного повітря у Волинській області	77
Єрко І. В., Савич К. В. Характеристика альтернативних видів туризму Волинської області	85
Кучер П. В., Волошин І. М. Історико-архітектурні пам'ятки Рівненської області: геопросторове поширення, туристичні маршрути та їх характеристика	92
Єрко А. В., Каліновський Д. І. Динаміка та перспективи розвитку спортивно-оздоровчого туризму у Волинській області	99
Саковець О. В. Передумови розвитку рекреації й туризму в Рожищенському районі Волинської області	106
Зузук Ф. В., Нездименко В. В. Рецензія на колективну монографію «Медико-гідрохімічні чинники геологічного середовища України» за редакцією доктора геолого-мінералогічних наук, доктора географічних наук, доктора технічних наук, професора Г. І. Рудька.....	109

РОЗДІЛ ІІ. БІОЛОГІЯ

Дудка І.О., Кривомаз Т.І.

Міксоміцети у лісових фітоценозах з трьох відділень національного природного парку „Карпатський” 111

Кузьмішина І. І., Коцун Л. О., Коцун Б. Б., Шукалович О. В., Вабіщевич Ю. В.

Родина Rutaceae Dum. у флорі Національного природного парку "Прип'ять-Стохід" 121

Ольшєвська І. А., Дідух Я. П., Мала Ю. І., Пашкевич Н. А.

Лучна рослинність заплави р.Случ 125

Татюк А. А., Андрєєва В. В.

Декоративні властивості та розмноження гладіолуса садового на Волині 145

Фіщук О. С.

Організація та еволюція гінецея Однодольних (Monocotyledons)..... 149

Волянська Ю. В., Андрєєва В. В.

Вплив фітогормонів на вкорінення листкових живців *Saintpaulia ionantha*..... 154

Голуб В. О., Голуб С. М., Онопріак О. В.

Фізіологічні основи біопродуктивності та стійкості *Triticosecale* до хвороб за різних систем удобрення 158

Гуштан К. В.

Методичні підходи до виділення категорій екоморф личинок веснянок (Insecta: Plecoptera) 163

Зінченко М. О., Сухомлін К. Б., Зінченко О. П.

Про знахідки деяких видів вільновусих напівтвердокрилих та тарганів на території Шацького НППІ68

Сухомлін К. Б., Зінченко О. П.

Попередній аналіз фауни мошок (Diptera: Simuliidae) природного заповідника «Розточчя» 170

Пилипюк А. В.

Облік та видове різноманіття рукокрилих у системі природних гіпсових печер “Атлантида-Киянка”173

Піць Н.А., Альохіна О.В.

Аналіз природного різноманіття на ландшафтному – компонентному рівні: оцінка видового біорізноманіття на території біосферного резервату «Шацький» 182

CONTENTS

SECTION I. GEOGRAPHY

F. Zuzuk, K. Suhomlin, I. Zaleski, T. Pogrebskyi, S. Kovalchuk

Physical and geographical features of swamping of some areas of the basin of the river Pripyat in Volyn and Brest regions protected under the Ramsar Convention and their role in the life of migratory birds.....3

Lypka L. O.

The climatic features of the National Park "Kremenets Mountains"..... 10

Mischenko O. V.

Ecological and economic assessment of the current state of the landscapes of Volyn region..... 19

Koshovy V.V., Alohina O.V., Ivchenko D.V.

An analysis of complexity and diversity of landscape cover of the Transboundary Biosphere Reserve "West Polesie" 24

Smilyj P. N., Zaleskiy I. I., Zuzuk F. V.

The Peculiarities of the environment monasteries Volyn region 30

Patychenko O. M.

Regional and local levels of land rent forming in normative land assessment of settlements 36

Mazur I. O.

Wetland biotopes and problems of their classification when investigating steppe rivers in the Northwest Black Sea Region..... 41

Golub G. S.	Quality of life as a synthesis of socio-economic conditions of the vital functions of population of region .	47
Karpyuk Z. K.	Anthropogenic modification internal functional organization of ecological networks of Volyn Polissya.....	51
Chernyavka S.O., Dzham O.A.	Hydrochemical Peculiarities of the River Western Bug.....	60
Ilyina O. V., Pasichnyk M. P.	Geochemical characteristics and biotic composition of sediments of the lake Hryvenske.	68
Vakulchuk O. I., Tarasenko S. O., Zhdaniuk B. S.	Ecological and hydrochemical monitoring water quality of the river Gapa.....	73
Netrobchuk I. M.	Air pollution dynamics in the Volyn region.....	77
Yerko I. V., Savych K. V.	Tourism alternative types description of the Volyn region.....	85
Kucher P. V., Voloshyn I. M.	Historical and architectural monuments of Rivne region, geospatial distribution, tourism itineraries and their characteristics	92
Yerko A. V., Kalinovskii D. I.	Dynamics and development prospects of Sports and Recreational Tourism in Volyn Region	99
Sakovec O. V.	Pre-conditions of development of recreation and tourism in Rozhischenskomu district of the Volyn region.	106
Zuzuk F. V., Nezdimenko V. V.	Review of the collective monograph "Medical and hydrogeochemical factors of the geological environment in Ukraine", edited by Dr. of Geological sciences, Dr. of Geographical Sciences, Dr. of Technical Sciences, Professor Rudko G. I.	109

SECTION II. BIOLOGY

Dudka I.O., Kryvomaz T.I.	Myxomycetes in the Forest Phytocoenoses from Three Departments of National Nature Park "Carpathy"	111
Kuzmishyna I. I., Kotsun L.A., Kotsun B. B., Schukalovych O. V., Vabishchevich Ju. V.	Family Pyrolaceae Dum. at the flora of the National Nature Park "Pripyat-Stokhid"	121
Olshevska I. A., Didukh Ya. P., Mala Yu. I., Pashkevych N. A.	Meadow vegetation of the river Sluch floodplain	125
Tatyuk A. A. , Andreeva V. V.	Decorative properties and multiplication of gladiolus garden in Volyn region	145
Fishchuk O.S.	Monocotyledons gynoecium: organization and evolution	149
Volyanska Y.V., Andreyeva V.V.	Effect of Phytohormones on Process of Rooting of Cuttings Leaf Saintpaulia ionantha	154
Golub V. O., Golub S. M., Onopriyak E. V.	Physiological basis of bio-productivity and sustainability Triticocecale disease at different fertilizer systems.....	158
Hushtan K. V.	The methodological approaches for allocation of stoneflies larvae ecomorphs categories (Insecta: Plecoptera)	163
Zinchenko M. O., Suhomlin K. B., Zinchenko, O. P.	About discovery of some species hemipterous Gymnocerata and cockroaches in the territory of Shatsk NPP	168
Sukhomlin K. B, Zinchenko O. P.	Preliminary analysis of blackflies fauna (Diptera: Simuliidae) of the natural reserve "Roztochchya"	170

<i>Pylypiuk A. V.</i>	
Calculation and diversity of bats in gypsum cave system “Atlantida-Kyivlanka”	173
<i>Pits N.A., Alokhina O.V.</i>	
Analysis of the natural diversity on the landscape and component level: assessment of species diversity within the Biosphere Reserve "Shatskiy"	182

Наукове видання

Природа Західного Полісся та прилеглих територій

Збірник наукових праць

За загальною редакцією Ф. В. Зузука

Заснований у 2004 р.

№ 13

Редактори: *В. С. Голюк, Л. С. Пащук, В. Є. Сикора, Т. В. Яков'юк*

Коректори: *І. Я. Мислива-Бунько, І. М. Могілевська*

Технічні редактори: *І. М. Могілевська, М. Б. Філіпович*

Формат 60×84¹/₈. Ум. друк. арк. 23,75. Зам № 198. Тираж
100. Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк офсетний.
Друк ПП Іванюк В. П. 43021, м. Луцьк, вул. Винниченка,
65. Свідоцтво Держкомінформу України
ВЛн № 31 від 04.02.2004 р.